



TÜRKİYE'DE MEDİKAL TURİZMİN GELİŞİMİ VE BAZI ÜLKELERLE KARŞILAŞTIRILMASI

Doç. Dr. Mahmut AKBOLAT
Nebiye Gülçin DENİZ

ÖZET

Çalışmanın amacı, dünyadaki ve Türkiye'deki medikal turizm uygulamalarının mevcut durumunun inceleyerek Türkiye'nin medikal turizm alanında önde gelen diğer ülkeler ile rekabet edebilecek bir yapıya kavuşmasını sağlamak için önerilerde bulunmaktır. Türkiye medikal turizminin mevcut durumunun değerlendirilmesi için Albert S. Humphrey tarafında geliştirilen SWOT analizi kullanılmıştır. Yapılan SWOT analizinden elde edilen bulgulara göre, Türkiye'nin medikal turizmi gelişmiş ülkeler arasında sayılması güçlü yönlerinden birini oluşturmasına karşılık; özellikle kamu hastanelerinde yabancı dil bilen çalışan sayısının az olması ve bürokrasinin yavaş işlemesi önemli zayıf yönlerini oluşturmaktadır. Önemli fırsatlar ülkeye ulaşım kolaylığı ve Türkiye'nin rakibi olan Güney Doğu Asya Bölgesi'nde salgın hastalık riskinin daha yüksek oranda olmasıdır. Komşu ülkelerde yaşanan siyasal istikrarsızlık ve bunun ülkemize muhtemel yansımaları Türkiye'nin sağlık turizmi alanında gelişmesinin önünde bir tehdit unsuru olarak görülmektedir. Araştırma sonucuna göre Hindistan diğer ülkelere göre ciddi oranda fiyat avantajı sağlamaktadır. Buna karşılık, Türkiye'de özel hastanelerinin önemli bir kısmının sağlık hizmetleri standartlarının uluslararası kurumlar tarafından onaylanmıştır. Nihai olarak Türkiye'nin güçlü yanlarının medya araçlarından faydalanılarak gerekli tanıtımlarının yapılması medikal turizmin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Turizmi, Medikal Turizmi, SWOT Analizi.

DEVELOPMENT OF MEDICAL TOURISM IN TURKEY AND ITS COMPARISON WITH OTHER COUNTRIES

ABSTRACT

This study aims to make suggestions to medical tourism of Turkey to provide a structure which will compete with leading countries in the field of medical tourism examining present situation of medical tourism implementations in the world and Turkey. SWOT analysis developed by Albert S. Humphrey was used to be assessed present condition of medical tourism of Turkey. With respect to findings of applied SWOT analysis; although one of the strongest points of medical tourism of Turkey is that Turkey is accepted amongst the developed countries in terms of medical tourism, weaknesses of Turkey are few numbers of workers who know a foreign language in public hospitals and the slow processing of bureaucracy. The significant opportunities of Turkey in medical tourism are easiness in the transportation of Turkey and a higher risk of epidemic illness in Southeast Asia. Threatening factors against the development of medical tourism of Turkey can be accepted as political instability in neighbouring countries and its possible reflections on Turkey. According to the result of the research, India offers important price advantage when compared with other countries. On the contrary, healthcare standards of a substantial proportion of private hospital in Turkey are approved by international organisations. As a result, introducing/advertising strong points of Turkey by being used media tools will contribute an improvement in medical tourism of Turkey.

Keywords: Health Tourism, Medical Tourism, SWOT Analysis

GİRİŞ

Küreselleşme sürecinde, ülkeler arasında işbirliğinin ve seyahat yapma imkânının artması, ulaşımda maddi kolaylıklar sağlanması dünyada medikal turizmi kavramının önemini giderek artırmaktadır.

Medikal turizm, tıbbi tanı, tedavi, rehabilitasyon uygulamaları ile otelcilik, acentecilik, tanıtım, çevre, mimari, ekonomi vb. açılardan multidisipliner bir bakış açısı gerektirmektedir. Medikal Turizm, tıbbi, cerrahi veya diş hekimliğinin konusu içinde yer alan herhangi bir tedavi uygulamasını elde etmek amacıyla kişilerin kendi ülkelerinden farklı bir ülkeye seyahat etmeleri olarak tanımlanabilir (Harahsheh, 2002:23-24).

Yakın zamana kadar turistlerin yaptıkları seyahatlerin ana amacını yeni yerler keşfedip gidilen yerin doğal güzelliklerini görmek, denize girmek gibi faktörler oluştururken günümüze doğru gelindiğinde bu maksatların yerini hastalıkların tedavilerinin yapılması, iklim ve hava şartlarından faydalanmak ile o ülkenin sağlık konusundaki yeraltı kaynakları ve teknolojilerinden faydalanarak iyileşmek suretiyle daha sağlıklı bir yaşam sürme amacı yer almaktadır (Edinsel ve Adıgüzel, 2014:168).

Turizm sektöründeki bu amaç değişikliğinin sebeplerinin başında artan ileri yaş nüfusu ve bazı hastalıkların iyileşme süreçlerinde belli yörelerdeki faktörlerin çözüm olması gelmektedir. Bu sebeple ülkeler turizm sektöründeki paylarını arttırmak ve ülke gelirine katkıda bulunmak amacı ile sağlık turizmi sektöründe büyük gelişme kat etmektedirler (Edinsel ve Adıgüzel, 2014:168).

Çalışmanın ilk bölümünde sağlık turizmi kavramı ve sağlık turizmi türleri, ikinci bölümde medikal turizmi kavramı ve medikal turizmi geliştiren ve kısıtlayan etkenler, Türkiye ve dünyada medikal turizminin durumu, üçüncü ve son bölümde ise Türkiye ile medikal turizm faaliyetlerinde sürekli olarak büyüyen kolayda örnekleme yöntemiyle seçilmiş bazı ülkelerin veriler ışığında karşılaştırılması yapılmıştır.

SAĞLIK TURİZMİ TANIMI VE TÜRLERİ

Günümüzde ülkelerin önemli gelir kaynaklarından biri hiç kuşkusuz bacasız sanayi olarak adlandırılan turizmdir. 1970'li yıllara kadar turistlerin yaptıkları gezilerin ana hedefini dinlenmek, eğlenmek, denize girmek, yeni yerleri ve doğal güzellikleri keşfetmek gibi sebepler oluştururken, 21. yüzyıldan itibaren klasik turizm olarak adlandırdığımız turizmle birlikte insanların, sağlıklı bir şekilde hayat sürmek için farklı ülkelere giderek hastalarını tedavi ettirmesi, gittikleri ülkenin yeraltı ve yerüstü zenginliklerinden faydalanarak iyileşmesini sağlaması insanlık tarihinin en eski turizm türlerinden birisi olan sağlık turizminin doğmasını sağlamıştır (Moloğlu, 2015:673).

Sağlık Turizmi kavramı çok eskiye dayansa da son yıllarda popülerliğini artırmakta ve bir bütün olarak incelenmesi gereken turizm hareketi haline dönüşmektedir. Sağlık turizmi kavramı hakkında çok çeşitli tanımlar olmakla birlikte, söz konusu tanımların; seyahat amacı ve seyahatin süresi gibi ortak belli başlı unsurları içerdiği belirtilmektedir. Sağlık turizmi; sağlığın korunması, geliştirilmesi ve hastalıkların tedavi edilmesi amacıyla ikamet edilen yerden başka bir yere yolculuk edilmesi ve seyahat edilen yerde en az 24 saat kalınarak sağlık ve turizm olanaklarından yararlanılması olarak tanımlanmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2013:5).

Connell (2006) medikal turizmin tıbbi müdahaleleri gerektiren durumlarda kullanılan doğru terim olması sebebiyle, medikal turizm ve sağlık turizmi arasında bir ayırım yapılması gerektiğinin altını çizmektedir. Sağlık turizmi farklı kişiler tarafından farklı şekillerde

sınıflandırılmıştır. Aşağıdaki Tablo 1’de Gonzales ve Brenzel tarafından Sağlık Turizm türleri sınıflandırılmıştır. Gonzales ve Brenzel’e göre sağlık turizmi 3 başlık altında incelenmektedir:

Tablo 1. Gonzales, Sancho ve Brenzel’e Göre Sağlık Turizmi Türleri

SAĞLIK GÜZELLİK TURİZMİ	TEDAVİ	REHABİLİTASYON
<ul style="list-style-type: none"> • SPA • Doğal Turizm • Ekoturizm • Kitle Turizmi • Bitkisel Tedaviler • Tamamlayıcı Tedaviler 	<ul style="list-style-type: none"> • Elektif Cerrahi • Plastik Cerrahi • Eklem Replasmanı • Kardiyoritik Servisler • Diagnostik Servisler • Kanseri Tedavisi • Göz Cerrahi 	<ul style="list-style-type: none"> • Diyaliz • İlave Programlar • Yaşlı Bakım Programları • Bağımlılık Tedavileri

Kaynak: Gonzales vd., 2001:20

MEDİKAL TURİZM TANIMI

Medikal turizm, turizm literatüründe yükselen bir trend olmakla birlikte çok yeni bir kavram değildir. Medikal turizm, tıbbi tanı, tedavi, rehabilitasyon uygulamaları ile otelcilik, acentecilik, tanıtım, çevre, mimari, ekonomi vb. açılarından multidisipliner bir bakışı gerektirmektedir. Medikal Turizm, tıbbi, cerrahi veya diş hekimliğinin konusu içinde yer alan herhangi bir tedavi uygulamasını elde etmek amacıyla kişilerin kendi ülkelerinden farklı bir ülkeye seyahat etmeleri olarak tanımlanmaktadır (Harahsheh, 2002:23-24).

Kısaca, genel tıbbın konusu içinde yer alan hekimler tarafından hastanelerde gerçekleştirilen birtakım tedavi yöntemlerini almak adına medikal turistlerin kendi ülkelerinde olmayan veya bekleme zamanı uzunluğu, maliyet gibi sebeplerle erişemedikleri cerrahi ya da uzmanlık gerektiren tedavi hizmetlerini almak için yaptıkları uluslararası seyahatler “medikal turizm” olarak tanımlanabilir (Kiremit, 2008:6)

Medikal turizm, medikal bir işlem gerektirir. Medikal tedavi almak üzere seyahat etmek ve seyahat halindeyken tıbbi tedaviye ihtiyaç duymak ve medikal sağlık merkezlerini kullanmak aynı şey değildir. Her medikal turizm etkinliği aynı zamanda bir sağlık turizmi aktivitesi olmasına rağmen, her sağlık turizmi etkinliği medikal turizm kapsamında olmak zorunda değildir. Medikal turizmi diğer sağlık turizmi türlerinden ayıran özellik; turistlerin kendi irade ve isteklerinden çok ihtiyaçları tarafından belirlenen bir sağlık turizmi çeşidi olmasıdır. Medikal turist, kaplıca ya da wellness turisti gibi sağlığını geliştirmek ya da dinlenmek amacıyla ziyade sağlık sorunları nedeniyle tıbbi müdahalelere ihtiyaç duyan kişi olarak tanımlanmaktadır (Yirik, 2014:21).

2013 Türkiye Medikal Turizm Değerlendirme Raporunda, ikamet ettiği ülke dışında sağlık hizmetinden yararlanan kişi “uluslararası hasta” olarak tanımlanmakta ve bu kavram geniş bir kesimi kapsamaktadır. Türkiye dinamikleri dikkate alınarak oluşturulan uluslararası hasta sınıflaması aşağıdaki Şekil 1’de gösterilen 4 temel kategoriden oluşmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2013:22):

Şekil 1. Uluslararası Hasta Sınıflaması



Kaynak: Türkiye Medikal Turizm Değerlendirme Raporu, 2013:22

Mckinsey&Company tarafından yapılan bir araştırmada, medikal turizm için insanların farklı ülkelere seyahat etmelerindeki sebepleri arasında; % 40 en yüksek teknoloji, %32 en iyi kalitede tıbbi tedavi ve medikal uygulamalar, %15 daha hızlı erişim, % 9 en düşük maliyet, % 4 isteğe bağlı uygulamalar için düşük maliyet faktörleri saptanmıştır (Yiğit, 2016:111). Aydın ve arkadaşları (2011:57) tarafından hazırlanan Türkiye’de medikal turizm raporuna göre hastanenin ünü ve fiyat faktörlerinin medikal turizm de hastaneleri tercih etmede en önemli faktörler olduğu ve önceki hastaların tavsiyesi ile tutundurma faaliyetlerinin etkinliğinin de üst sıralarda yer aldığı ifade edilmektedir. Böylelikle medikal turistler dünyanın en önemli turistik mekânlarında tatil yapmanın yanı sıra yüksek kalite ve düşük maliyetli tedavi olma fırsatını elde etmektedirler.

Medikal Turizmi Geliştiren ve Kısıtlayan Etkenler

Dünya genelinde medikal turizmi geliştiren ve kısıtlayan birçok etken bulunmaktadır. Bu etkenleri ayrı ayrı aşağıdaki başlıklar şeklinde incelemek mümkündür (İçöz, 2009:2265).

Tablo 2. Medikal Turizmi Geliştiren ve Kısıtlayan Etkenler

Geliştiren Etkenler	Kısıtlayan Etkenler
<ul style="list-style-type: none"> • Fiyat Farklılıkları • Döviz Kuru Farklılıkları • Teknolojik Gelişmeler • Turistik Paket Sunumu • Bekleme Süresinin Uzun Olması Sigorta Sektörlerinin Katılımı • Turizm Unsuru • Ülkedeki Yasakları • Ulus Ötesi Emeklilik • Ülkede Olmayan Tedavi • Seyahat Firmaları • Akredite Kuruluşlar • Dış Kaynaklardan Faydalanma 	<ul style="list-style-type: none"> • İkna • Destinasyona yönelik vize sorunu • Sağlık kurum veya kuruluşlarına dayatılan lisans ve akreditasyon • Para girişinde ekonomik kurallar • Sigorta şirketlerinin sınırlayıcı maddeleri • Alt yapıya ait sorunlar (sağlık kurumunun/kuruluşunun kapasitesi vb) • Rekabet

DÜNYADA MEDİKAL TURİZM DESTİNASYONLARI

Medikal turizm, pek çok nedenle ortaya çıkmış ve halen varlığını devam ettirmektedir. Sektör, yalnızca bir ülke ile sınırlı kalmayıp dünya genelinde pek çok ülkenin ve bölgenin dikkatini de üzerine çekmektedir. Ekonomik kalkınma, uluslararası piyasada ülkeye pozitif bir imaj yaratmak, alternatif turizm seçeneği şeklinde kullanarak ülke turizmini mevsimlere dağıtmak vb. pek çok hedefle ülke medikal turizme doğru yönelebilir. Tablo 3’te medikal turizm sektörü açısından en fazla araştırılan ülkeler ve bu ülkelerin buldukları bölgeler verilmektedir (Muzaffar ve Hussain, 2007:217).

Tablo 3.Literatürde Medikal Turizm Destinasyonu Olarak En Çok Alıntılanan Yerler

Asya/Orta Doğu	Amerika	Avrupa	Afrika	Diğer
Çin Hindistan İsrail Ürdün Malezya Singapur Filipinler Kuzey Kore Tayvan Türkiye Arap Emirliği	Arjantin Brezilya Kanada Barbados Kolombiya Kostarika Küba Ekvator Meksika Amerika Jamaika	Belçika Almanya Macaristan Çek Cumhuriyeti İtalya Polonya Litvanya Portekiz Romanya Rusya İspanya Letonya	Kuzey Afrika Tunus	Avustralya

Kaynak: Muzaffer ve Hussain 2007:217

Deloitte (2008) firması tarafından medikal turizmi alanında ABD’de yapılan kapsamlı çalışmalardan birisine göre medikal turizmde en çok ziyaret edilen ülkeler: Hindistan, Tayland, Meksika, Filipinler, Kore, Tayvan, Malezya, Singapur olarak öne çıkmaktadır. Bu ülkelerden Hindistan’da sektörün 2009 yılından 2015 yılına kadar yıllık ortalama %30 büyümesi beklenmektedir. 2008 yılının ilk sekiz ayında Hindistan’da yer alan sağlık kuruluşlarını 180.000 kişinin ziyaret ettiği tahmin edilmektedir (Aydın ve Aydın, 2015:4).

TÜRKİYE’DE MEDİKAL TURİZMİ

Dünya turizm hareketlerinde önemli bir paya sahip olan Türkiye, sahip olduğu altyapı olanakları, kaliteli sağlık hizmetleri, yetişmiş insan gücü, rekabetçi fiyat avantajı, devlet desteği, bulunduğu coğrafi konum itibarıyla de sahip olduğu eşsiz doğal ve tarihi zenginlikleri uygun iklim koşulları ile birleşen kaliteli turizm işletmeciliği ve dünyaca bilinen Türk konukseverliği ile medikal turizm alanında her geçen gün daha fazla pay sahibi olmaktadır (Aydın, 2011:6).

Gidilmeyi planlanan ülkelere sağlık tesisi seçiminde etkili olduğuna inanılan hastane akreditasyonu ülkelerin uluslararası medikal turizmi için ne kadar hazır olduklarının bir göstergesi olarak görülebilir. Bu alanda faaliyet gösteren kuruluşlar arasından Joint Commission International (JCI)’in öne çıktığı gözlemlenmektedir. Medikal turizm açısından ele alındığında Türkiye’nin göze çarpan en önemli avantajlarından biri akredite edilmiş sağlık tesislerinin fazlalığıdır. Türkiye, medikal turizm kapsamında Tayland’dan sonra en fazla JCI tarafından akredite sağlık tesisine sahip ülke konumundadır (<http://dosyamerkez.saglik.gov.tr>, 2017).

Türkiye yüksek akredite kuruluş sayısı ve diğer faktörler sayesinde tüm Avrupa, Ortadoğu, Türk Cumhuriyetleri, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Konseyi Ülkeleri’nden her yıl binlerce hastayı kendisine çekmektedir. Sayılarla geçmişe bakıldığında zaman 2008 yılında 74 bin, 2009 yılında 94 bin, 2010 yılında 110 bin, 2011 yılında ise 156 bin kişinin tedavi amacıyla Türkiye’yi tercih ettiği görülmekte ve gelecek yıllarda bu sayının daha da artması beklenmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2012).

Tablo 4. JCI Akreditasyonuna Sahip Destinasyonlar

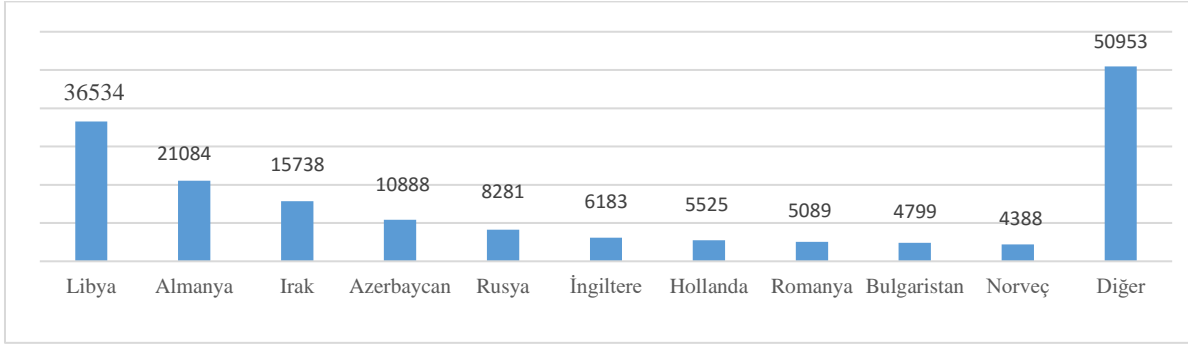
Ülke	Destinasyon Sayısı
Tayland	61
Türkiye	45
Hindistan	36
Singapur	19
Tayvan	15
Malezya	14
Meksika	8

Kaynak: Joint Commission International, 2017

Medikal turizm kapsamında gelen hastaların ülkelere göre dağılımına bakıldığında ise, en fazla gelinen ilk 3 ülkenin Libya, Almanya ve Irak olduğu görülmektedir. Libya’da ortaya çıkan iç savaş sonucunda Türkiye ile Libya arasındaki sıcak ilişkilerin oluşması sebebiyle önemli sayıda hasta ve yaralı Libya vatandaşı ücretsiz olarak Türkiye’ye getirilip tedavi edilmiştir. Almanya’dan gelen medikal turistlerin Türkiye’yi tercih etmesinin temel nedenleri arasında ise şunlar sayılabilir: Birincisi, Almanya’da yaklaşık 4,5 milyon Türk vatandaşının yaşaması medikal turizm açısından bir tanıtım aracı olmuş olabilir. İkincisi ise, genel olarak Türkiye’ye gelen turist sayısı toplamı içerisinde Alman turistleri oldukça önemli bir yer tutmasıdır. Ayrıca Türkiye’deki gerek devlet kurumlarının gerekse özel sağlık kuruluşlarının

bu ülkelerde ciddi tanıtım atağına geçmiş olmaları da önemli bir etken olabilir (Sağlık Bakanlığı, 2013:36).

Şekil 2. Medikal Turizm Kapsamında Hastaların Geldiği İlk 10 Ülke, 2012



Kaynak: Türkiye Medikal Turizm Değerlendirme Raporu, 2013

MEDİKAL TURİZMİN DE TÜRKİYE’NİN SWOT ANALİZİ

Türkiye, coğrafi konumunun yanında, Müslüman bir ülke olması, AB’ye giriş sürecinde bir takım reformları çok hızlı gerçekleştirmesi, bu süreçte uluslararası arenada tanınırlığının artması sonucu, sağlık turizminde bir çıkış trendi yakalamıştır. Lakin Türkiye’nin sağlık turizmi pazarındaki güçlü ve zayıf yönleri, çevresel tehditler ve fırsatlar iyi bilindiğinde, bu çıkış trendinin sürdürülmesi ya da ivme kazandırılması mümkün olacaktır (Sağlık Bakanlığı, 2012: 61-62).

Güçlü Yönler

- Türkiye’nin sağlık alanında üstün teknolojisi ve nitelikli insan gücü ile dünyanın önde gelen ülkeleri arasında sayılması
- Türkiye, matematiksel konumu Asya ile Avrupa’nın kesişim noktasında olması ve iklim koşullarının elverişli olması nedeniyle büyük bir avantaja sahip olması,
- Kamu hastanelerinde tam olarak olmasa da özel hastaneler ve üniversite hastanelerinde teknik, fiziki, teknolojik altyapı ve uzman çalışanların istihdamı konusunda nitelik (eğitim ve deneyim düzeyleri) ve sayıca batı ülkeleri standartlarına sahip olması,
- Kullanılan cihazların pek çok ülke ile kıyaslandığında teknolojik olarak daha üstün olması,
- Sağlık kurumlarının uluslararası akreditasyona olan ilgisi ve yüksek sayıda akredite kuruluş sayısı sayesinde yüksek standardizasyon seviyesi
- Türkiye kullanılabilir termal kaynakları bakımından Avrupa’da birinci sırada ve Dünyada yedinci sırada yer almaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2013).
- Yüksek standartlara ulaşmış kaliteli turizm tesisleri ve iyi yetişmiş yabancı dil bilen personel,
- Türk konukseverliği,
- Fatura v.b. hususlarda dünya ile entegre çalışılabilmesi,
- Türkiye’nin Avrupa, Orta Asya ve Orta Doğu ülkeleri ile komşu olması nedeniyle geniş bir kitleye hitap edebilmesi,

- Avrupa'da yaşayan ve sağlık hizmetini Türkiye'de almayı tercih eden vatandaşlarımızın varlığı,
- Türkiye'nin AB'ye son yıllarda daha da yakınlaşması,
- Hastalar daha iyi hizmet almak için seyahat etmeye istekli olması,
- Türkiye'de sağlık hizmetleri talebini olumlu yönde etkileyecek özellikle bazı ülkelerde bulunmayan turizm çeşitleri olması (özellikle ipek yolu turizmi, yayla turizmi, inanç turizmi, rafting turizmi, doğa turizmi, sağlık-kaplıca turizmi vs.)(Sağlık Bakanlığı, 2014)
- Ülkemiz sağlık hizmetleri Avrupa ülkelerinde verilen sağlık hizmetlerine nazaran aynı kalitede olup daha ucuzdur.
- Sağlık turizmiyle ilgili çeşitli yasal düzenleme ve devlet desteğinin olması
- Özellikle kökeni Türk olup Avrupa da yaşayan vatandaşlar ile ortak kültür ve bağ ile ülkemizde tedavi görmeye daha ilgili olmaları.(Sağlık Bakanlığı, 2014)
- Tarih boyunca birçok medeniyete hizmet etmiş olmamız nedeniyle farklı din ve inanıştaki insanlara hitap eden bir ülke olmamız.
- Son yıllarda dünyada ses getirecek organ nakillerinin yapılması

Zayıf Yönler

- Sağlık kuruluşlarının Sağlık Bakanlığı ile veri ve bilgi paylaşımında istenilen özen, hız ve işbirliği içerisinde olmaması
- Medikal turizm Türkiye için henüz yeni ve bu nedenle henüz tam anlamı ile organize olmaması, hem devlet hem de özel sektördeki çok az sayıda kuruluşun medikal turizmi konusunda aktif bir çaba içerisinde olması
- Sağlık turizmi ile ilgili pazarlama stratejileri ve araştırmalarına gereken önem verilmemektedir. Sağlık turizmi ile ilgili tanıtımlar, uluslararası arenada yeteri kadar yapılmamaktadır. Ayrıca Bazı ülkelerin Türkiye ile ilgili negatif kanaate sahip olması ülkemiz açısından olumsuz bir etkiye sebep olmaktadır. (Sağlık Bakanlığı, 2013)
- Özellikle kamu hastanelerinde yabancı dil bilen çalışan sayısının az olması
- Sağlık çalışanlarının Avrupa sağlık mevzuatı ve hasta hakları ile ilgili bilgileri yetersizdir
- Yabancı kamu sigortaları ile uluslararası çalışmaların getirdiği kısıtlamalar
- Bürokrasinin yavaş işleyişi,
- Kamu hastanelerinin çok azının akredite olması,
- Ulusal ölçekte medikal turizmi alanındaki hareketliliği kayıt altına alacak ve denetleyecek kapsamlı sistem ve süreçlerin geliştirilerek henüz işlerlik kazandırılmaması,
- Yetersiz pazarlama, reklâm ve iletişim sebebi ile özellikle Avrupa ülkelerinde yaşayan vatandaşlarımıza ülkemizin sağlık imkanlarının iyi tanıtılmaması
- Terör olayları nedeniyle ülkemize gelen turist sayısında ciddi azalışlar yaşanmaktadır.
- Komşu ülkelerimizde yaşanan iç savaş ve diplomatik anlaşmazlıklarımız nedeniyle gelen turist sayısında azalış yaşanmaktadır.

- AB ülkeleri arasındaki serbest dolaşım uygulaması henüz ülkemizi kapsamamaktadır
- Sağlık turizmi hepsinden öte bir turizm stratejisi gerektirir. Turizm konusunda donanımlı, temsil ve ikna gücü yüksek nitelikli yöneticilerin sayısı azdır.

Fırsatlar

- Zengin yer altı kaynaklarından henüz etkin bir şekilde faydalanılmamaktadır. Termal tesisler, spa/welness sektörü Türkiye için yüksek gelişme potansiyeli olan fırsatlardır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2016).
- Dünyada artan yaşlı nüfusun oranı sebebiyle yaşlanan nüfusa sahip ülkelerin sağlık hizmetleri taleplerinde önemli artışlar yaşanmaktadır. Bu durum Türkiye için önemli bir pazar fırsatı oluşturmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2016).
- Ulaşım kolaylığı.
- Türkiye'nin rakibi olan Güney Doğu Asya Bölgesi'nde salgın hastalık riski daha yüksek oranda olması Türkiye açısından bir avantaj sağlamaktadır.
- Türkiye'nin uluslararası arenada artan gücü ve buna paralel oluşan olumlu algısı
- Türkiye'nin coğrafi ve sosyo-politik konumunun birçok ülke vatandaşı için sağlık hizmetini ülkemizde almak için tercih nedeni olması.
- Türkiye de sağlık turizmi ile ilgili birçok yasanın düzenlenmeye başlanması
- Sağlık turizminin sağlık bakanlığının stratejik eylem planında ve Türkiye'nin onuncu kalkınma planında ayrıntılı olarak yer alması.
- 11 Eylül Terörist saldırısından sonra Orta doğudaki Müslümanların ABD ve Avrupa ya gidişleri ve ilişkileri her alanda azaldığı ve zorlaştığı gibi sağlık hizmeti alımında olumsuz yönde etkilenmesi ülkemizi bu konuda daha güçlü hale getirmiştir. (Sağlık Bakanlığı, 2014).
- Havayolu ulaşımındaki gelişmeler ve masrafların düşmesi.

Tehditler

- Ülkemizde yaşanan üzücü gelişmeler uluslararası arenada ülkemize gelen turist ve dolayısıyla sağlık turisti sayısının olumsuz etkilemektedir.
- Politik çatışmaya açık Orta Doğu'ya yakın bir coğrafyada yer alması
- Komşu ülkelerde yaşanan siyasal istikrarsızlık ve bunun ülkemize muhtemel yansımaları Türkiye'nin sağlık turizmi alanında gelişmesinin önünde bir tehdit unsurudur (Barca vd., 2013).
- Yurtdışından gelen hastalarla bulaşıcı hastalıkların ülkede yayılması ihtimali vardır.
- Sağlık turizmi alanında Türkiye'nin rakibi oldukça fazladır. Çeşitli Avrupa Birliği ülkeleri, Doğu ve Uzak Doğu ülkeleri, İsrail, Ürdün ve Birleşik Arap Emirlikleri bu rekabet pazarının içerisinde yer almaktadır.
- Sağlık turizmi gelirlerinin maaşlarına yansıtılmaması nedeniyle hekimler daha çok özel sağlık kuruluşlarında çalışmaya yönelmektedir (SATURK, Türkiye'nin Sağlık Turizmindeki Önemi, 2016).

- Nitelikli doktor ve sağlık personelinin kamudan daha fazla kazanabilecekleri özel hastane ve sağlık kuruluşlarını tercih etmeleri nedeniyle kamu hastanelerinde nitelikli doktor ve sağlık personeli sorunu ortaya çıkabilecektir.
- Yurt dışından gelen hastaların ekonomik getirisinin yurt içindeki hastaların getirisine oranla daha fazla olabilmesinden dolayı, hastanelerin yurt dışından gelen hastalara odaklanması sonucunda, yurt içindeki hastalara verilen hizmet kalitesinin düşmesi ya da özel sağlık sektörünün kendi halkına hizmet sunmaktan vazgeçme ihtimali ile sağlık hizmetlerine ulaşmada zorluklar olabilecektir.
- Dünyanın titizlikle üstünde durduğu, insan ve hasta hakları konularında gerekli duyarlılık gösterilmemektedir.
- Avrupa basınına yansıyan terör haberleri vb. sayılabilir

DÜNYA'DA MEDİKAL TURİZMİ

Gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkelere oranla daha düşük maliyetle daha kaliteli sağlık hizmetleri sunmaktadır. Bu bağlamda Connell 2006 yılında yapmış olduğu çalışmada“Üçüncü dünya maliyetine birinci dünya hizmeti” ifadesiyle gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerdeki medikal turizmi hizmetlerinin niteliğini ortaya koymuştur. Son yüzyılın medikal turizmi trendlerine bakıldığında ifade edilen sebeplerden dolayı medikal turizm hareketlerinin gelişmiş ülkelere çok gelişmekte olan ülkelere doğru yöneldiğini görmek mümkündür (Dinçer vd., 2016:37).

Çalışmada ikincil veri kaynaklarından toplanan bilgiler ışığında çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında kolayda örnekleme yöntemiyle seçilmiş olan Hindistan, Malezya, Tayland, Singapur gibi medikal turizmi faaliyetlerinde sürekli olarak büyüyen ülkeler seçilmiş ve Türkiye'deki durum ile karşılaştırılmıştır.

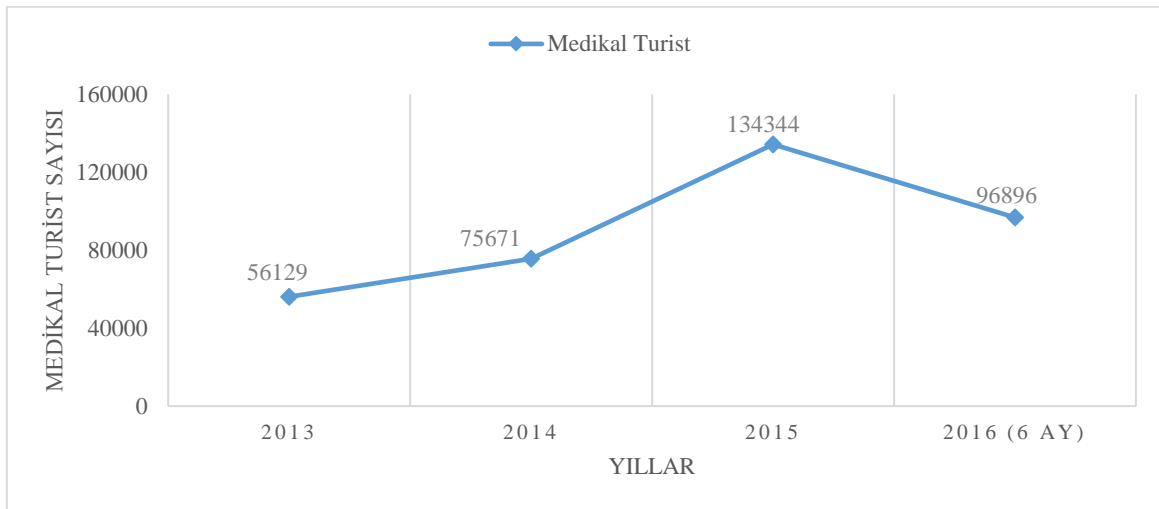
Hindistan

Hindistan dünyanın en eski medikal turizm merkezlerinden biri olmakla birlikte günümüzde de dünyanın en popüler medikal turizm merkezlerinden birisidir. Geçmişte dünyanın en büyük alternatif tıp merkezi olan Hindistan günümüzde de bu konumunu korumaktadır (Akdu, 2009:45)

5000 yıldır yoga ve ayurvedik tıp konusunda köklü bir geçmişe sahiptir. Yoganın ortaya çıkışından yaklaşık 2500 yıl sonra Budizm'in ortaya çıkması bu insan akımını arttırmış ve Hindistan'ın doğu kültürünün, maneviyatının ve tıbbi ilerlemenin merkezi olmasına yardım etmiştir. Batının kliniksel tıbbi uygulamaları Hindistan'ın şifa sanatlarını gölgede bıraksa da, 1960'larda ABD'de “Yeni Çağ” hareketi başladığında, ülke bir hareketlilik kazanmış ve bu sayede Hindistan bir kez daha binlerce Batılı turistini tercih ettiği sağlık merkezi haline gelmiştir (Doğan, 2014:17).

Tıbbi bakım maliyetinin düşük olması, daha az bekleme süresi, daha kaliteli bakım ve ileri teknolojinin Hindistan'ın medikal turizm hizmetleri için tercih edildiğini göstermektedir (Sharma vd., 2017:117). Yetkili ve yetenekli tıbbi personele sahip olması, iyi donanımlı ulusal ve uluslararası akreditasyona sahip hastanelerde tedavi, en son teknolojinin mevcudiyeti, gelişmiş ülkelere kıyasla tıbbi tedavinin maliyetini önemli ölçüde düşük olması, İngiltere, sağlık uzmanları tarafından yaygın şekilde konuşulması ve çevirmen desteği, Hastaların tedavi / işleminden geçmesi için bekleme süresinin olmaması tercih nedenleri arasındadır. (Congress Of Neurological Surgeons, 2016-2017:22).

Şekil 3. Hindistan'ı Ziyaret Eden Medikal Turist Sayısı



Kaynak: <http://www.medicalbuyer.co.in/images/reports/20170724-Medical-Tourism-Does-India-Have-an-Advantage-Report.pdf>

Bu ülkede kalp ameliyatı gibi enfeksiyon riski yüksek ameliyatlarda bile başarı oranları dünyanın en iyi hastaneleri ile karşılaştırılabilir durumdadır (Connell, 2006:27). Medikal turistler için en popüler tedaviler kalp/kardiyo ameliyatları, nörolojik hastalıklardır. Bunun yanı sıra kanser, göz bakımı, kozmetik tedavileri, diş bakımı, ortopedik ameliyatlara, organ nakli ve kısırlık tedavileri de bulunmaktadır (Kiremit, 2008; Yalçın, 2006).

Malezya

Malezya dünyada, Sağlık Bakanlığı bünyesinde ayrı bir sağlık turizmi birimi kuran ve sağlık turizmini uzun vadeli bir politika haline getiren nadir ülkelerden biridir. Malezya Sağlık Bakanlığı, ülkeye medikal turizmi kapsamında yapılan seyahatlerin tanıtım ve geliştirilmesi için stratejik planların yapılması ve uygulanması, medikal turizmi paydaşlarıyla devlet arasında işbirliği ve ortaklığın geliştirilmesi, hızlı gümrük işlemleri, vize alma ve uzatmada kolaylıkların sağlanması, medikal turizmi endüstrisinin geliştirilmesine yönelik etkinliklerin yapılması gibi pek çok konuda çalışmalar yapmakta ve yurtdışı tanıtım faaliyetlerini yürütmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2011).

Sağlık turizmi kavramı 1998 yılında Malezya'da ilk kez tanıtılmıştır. Bu endüstriyi geliştirmek için hükümet, Malezya'daki Sağlık Tesislerini Geliştirme Ulusal Komitesi'ni kurmuş ve Malezya'daki sağlık tesislerinin ve altyapılarının avantajlarını tanıtmıştır. Buna ek olarak hükümet ayrıca, Sağlık Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Sanat ve Turizm Bakanlığı ve Milletler ile Sanayi Arası Ticaret Bakanlığı (MITI) olmak üzere üç bakanlık aracılığıyla yurtdışında medikal turizmin tanıtımına yardımcı olmuştur (Khairunnisa ve Hatta, 2017:1).

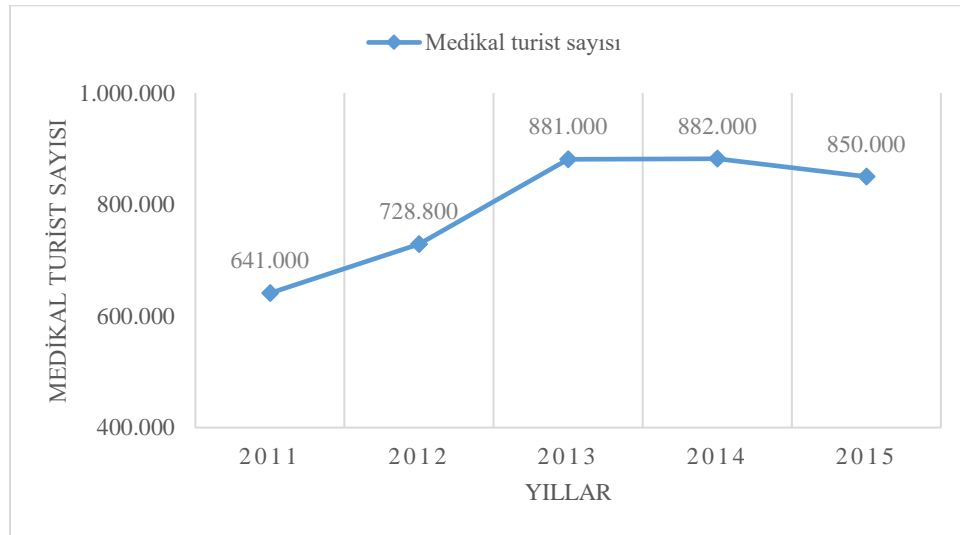
Malezya da sağlık sistemi son on yılda gücünü artırmıştır. Malezya, International Medical Travel Journal tarafından 2015 Tıbbi Gezi Ödülleri'nde ve 2014'ten beri üç yıl ard arda International Living'in Küresel Emeklilik Endeksi tarafından "Sağlık için Dünyanın En İyi Ülkesi" olarak "Yılın Sağlık ve Medikal Turizm Hedefleri" dalında ödül almıştır (Malezya Sağlık Hizmetleri Seyahat Konseyi, 2016).

Musa vd.'ne göre (2012) mükemmel tıbbi hizmetler, parasal değer, dini faktör ve destekleyici hizmetler uluslararası hastaları Malezya'daki özel hastaneleri seçmesi konusunda motive eden faktörlerin başında gelmektedir. Hastanelerdeki İslama uygun yiyecekler ve uygulamalar hastaların Malezya'nın komşu ülkeler tarafından medikal turizm destinasyonu olarak tercih edilmesinin sebeplerinden biri belki de en önemlisidir. Diğer sebepler ise; diğer

ülkelerde yetiştirilmiş uzman sağlık personeli, konuşulan ana dilin birbirlerine benzer olması ve İngilizcenin yoğun olarak kullanılması, düşük fiyatlar, turistik imkânlar olarak kumsallar, Malezya medikal turizmi için avantaj sağlamaktadır (Whittaker, 2008:281).

Malezya'yı ziyaret eden tıbbi turistlerin % 70'i Endonezya'dan olmak üzere geri kalanı Orta Doğu, Hindistan, Çin, Japonya, Avustralya, Yeni Zelanda ve Birleşik Krallık ülkeleri olarak devam etmektedir. Afrika ülkeleri ve Bangladeş, Malezya'da medikal turizm için gelişmekte olan diğer pazarlardır (Zain vd., 2017:24).

Şekil 4. Malezya'yı Ziyaret Eden Medikal Turist Sayısı



Kaynak: (Jais, 2017:3)

Malezya hükümeti ilk kez 1988 yılında 'Gümüş Saç Programı'nı' aslında zengin yaşlı Avrupalıları ve 50 yaş üstü Japonları ülkeye çekmek için tasarladı. Bununla birlikte, 1999 yılında İsrail ve Yugoslavya dışındaki tüm ülkelere yayılmış olsa bile bir başarı elde edilemedi. Şubat 2001'de programa sadece 482 turist katıldı (Leng, 2007:16). Akabinde Malezya hükümeti yurtdışında sağlık hizmeti arayan medikal turistleri ülkeye gelmeleri konusunda cesaretlendirmek için, 5 yıl uzunluğunda ülkeye giriş çıkış yapmalarını ve ülkede yaşamalarını sağlayan bir program olan "İkinci Evim" projesini hayata geçirdi (Doshi, 2008:17).

Tayland

Tayland, son yıllarda hızla büyüyen, ancak Singapur, Hindistan ve diğer ülkelerden gelen zorlu rekabetle karşı karşıya olan medikal turizm pazarındaki küresel liderlerden biri olarak görülmektedir (Rerkrujipimol ve Assenov, 2011:95).

Tayland 1970'lerin başlarında cinsiyet değişim operasyonları ardından da plastik cerrahide uzmanlaşarak medikal turizmde önemli bir destinasyon haline gelmiştir. Sahip olduğu ileri teknoloji, düşük fiyatlar gibi sebeplerden dolayı önemli bir medikal turizm destinasyonu olarak yoluna devam etmektedir (Connel, 2006:1095).

Tayland da medikal turizmin popülerlik kazanmasının sebepleri arasında gelişmiş ülkelerdeki uzun bekleme listelerinin olmaması, tıbbi tedavilerin düşük maliyetli olması, yeni hizmet sağlayıcılar tarafından benimsenen sağlık bakım hizmetlerinin en son teknolojiler ile donatılması, uygun fiyatlı uluslararası hava ücretleri ve internetin ilerlemesi ve hizmet etmek

için yeni şirketlerin ve acentelerin ortaya çıkışı uluslararası hastalar ile hastaların hastanelerin fiyat ve diğer bilgilerine kolayca erişmeleri etkili olmuştur (Rerkrujipimol ve Assenov, 2011:96).

Tayland'ın hizmet vermiş olduğu medikal turist sayısı her geçen yıl artış göstermektedir (Connell, 2006:1096). Tayland Ticaret Bakanlığı, 2006 yılında 1,2 milyon medikal turistini Tayland'daki sağlık hizmetlerine eriştiğini ve yaklaşık 1,1 milyar dolarlık tahmini bir gelir sağladığını, yani 2006'da turizmin toplam tahmini gelirinin yaklaşık% 9'unu sağladığını ifade ediyor (Noree vd. 2016:30).

Singapur

Singapur, kalite mükemmelliği, güvenilirliği ve sahip olduğu uluslar arası akreditasyonlu hastaneleri ile ön plana çıkan Asya medikal turizmindeki önemli destinasyonlardan birisidir (Heung vd., 2011:998). Ülke kendisini üstün medikal teknoloji ve araştırmalar konusunda lider bir destinasyon olarak tanıtmaktadır (Stolley&Watson, 2012:17). Singapur hükümeti, medikal turizm sektörünü yeni büyüme alanı olarak tanımlamış ve sektöre güçlü bir şekilde destek vermiştir (Heung vd., 2011: 998).

Birleşik Arap Emirlikleri gibi Orta Doğu'da bulunan bazı devletlerle, bu devletlere sağlık hizmetleri sunulması konusunda devlet düzeyinde anlaşmalar imzalamıştır. Yapılan bu anlaşmalar sayesinde Singapur, sağlık sektörüne yatırım yapmak isteyen yabancı yatırımcılar için daha cazip hale gelmiştir. Singapur, ABD, İngiltere gibi gelişmiş ülkelerden ve Endonezya, Kuveyt, Bahreyn ve Malezya gibi komşu ülkelerden gelen medikal turistler tarafından ziyaret edilmektedir (Heung vd., 2011:998). Ülke ayrıca Orta Doğu ve Avrupa'dan gelen kraliyet aileleri için özel sağlık hizmetleri sağlamaktadır (Kim vd., 2011:69).

Singapur Turizm Kurulu 2008 yılında tedavi edildiği söylenen 646,000 hastanın 370,000 kişininin medikal turist olduğunu, geri kalan 230,000 kişinin ise bu hastalara refakat eden aile üyelerinin sayısı olduğunu bildirmiştir. 2012 yılında ülkeyi yaklaşık 850,000 medikal turistini ziyaret ettiği iddia edilmektedir. Ancak 2008 yılında olduğu gibi medikal turistlere refakat eden bireyler de medikal turist olarak kabul edilmiştir. Bu sebeple 2012 yılında ülkeyi ziyaret ettiği söylenen medikal turist sayısının ortalama 200,000 kişi olduğu söylenebilir (Doğan, 2014:63).

Singapur, karaciğer tedavilerinde ve kök hücre araştırmalarında ön plandadır. Singapur'un medikal turizm pazarlama kampanyasının amacı yılda bir milyon yabancı hastayı çekmektir (Mugomba ve Danell, 2007:4).

TÜRKİYE VE SEÇİLMİŞ ÜLKELERİN KARŞILAŞTIRMASI

Çalışmanın bu kısmında Türkiye ve seçilmiş ülkeler fiyat açısından, tedavi edilen hasta sayısı, kazanç, başlıca işlemler açısından, bir yıl içinde bakım sağlayabileceği hasta sayısı ve tahmini maliyetleri açısından karşılaştırma yapılacaktır.

Fiyat Açısından Karşılaştırma

Türkiye ve seçilmiş ülkelere ilişkin istatistikî karşılaştırmalara göre Hindistan'da diğer ülkelere göre ciddi oranda fiyat avantajı olduğu görülmektedir. Bu durum medikal turizmciler adına bir tercih nedeni olarak görülebilir.

Tablo 5. Türkiye, Hindistan, Malezya, Tayland ve Singapur'daki Bazı Tıbbi Müdahalelerin Maliyetlerinin Karşılaştırması (\$)

İşlemler	Hindistan	Malezya	Tayland	Singapur	Türkiye
Kalp Bypass	5.200	11.430	15.121	18.500	16.500
Anjiyoplasti	3.300	5.430	3.788	13.000	
Kalp Kapakçığı Değiştirme	5.500	10.580	21.212	13.000	17.500
Diz Protezi	6.200	7.000	12.297	13.500	11.000
Spinal Fusion	6.500	6.000	9.091	10.000	13.500
Diş İmplant	1.000	345	3.636		790
Yüz Gerdirme	4.000	3.440	3.697	7.500	5.400

Kaynak: <https://www.health-tourism.com/medical-tourism-singapore>, <http://www.indiaprofile.com/medical-tourism/cost-comparison.html>

Hasta Sayısı, Kazanç ve Başlıca İşlemler Açısından Karşılaştırma

2014 yılında Tayland organ nakli, kozmetik cerrahi, eklem replasmanı, diş sağlığı gibi işlemlerde 200.000 turiste hizmet vermiştir ve 1.150.000 dolar kazanç elde etmiştir. Singapur ve Malezya da yine bir bölümü farklı bir bölümü de aynı tıbbi müdahaleler ile sağlık turistlerini tedavi etmişlerdir. Konuya ilişkin farklı ülke ve farklı senelerdeki veriler Tablo 6'da verilmiştir (Deniz, 2016:69)

Ülkelerin sağlık turizmi karşısında elde ettikleri kazanç durumları incelendiğinde ülkelere gelen turist sayısı ile ilişkili olarak gelirin de arttığı görülmektedir. Bununla beraber Tayland'da gelir en fazla Hindistan'da ise gelir en düşük durumdadır. Ayrıca Türkiye'de göz ameliyatları fiyat avantajı yönünden diğer ülkelere göre daha fazla tercih edilmektedir (Aydın vd. 2011:21).

Tablo 6. Bazı Ülkelerde Tahmini Kazançlar, Hasta Sayısı ve Başlıca İşlemler 2014

Ülke	Tedavi edilen hasta sayısı	Tahmini kazanç (\$)	Başlıca işlemler
Hindistan	250.000	720.000	Kalp cerrahisi, Eklem değiştirme, Göz cerrahisi
Malezya	200.000	1.140.000	Kardiyoloji, Kalp göğüs cerrahi, Kozmetik cerrahi
Tayland	200.000	1.150.000	Kozmetik cerrahi, Organ nakli, Diş bakımı, Eklem replasmanı
Singapur	150.000	960.000	Karaciğer nakli, Eklem değiştirme, Kalp cerrahisi
Türkiye	120.000	800.000	Göz ameliyatları, Estetik ve plastik operasyonlar, Kalp ve damar hastalıkları operasyonları, Diş ameliyatları, Tüp bebek uygulamalar

Kaynak: Deniz, 2016:70

Sağlık Kurumlarının Bir Yıl İçinde Bakım Sağlayabileceği Hasta Sayısı ve Tahmini Maliyetleri Açısından İnceleme

İncelenen ülkelerde sağlık kurumlarının bir yılda bakım sağlayabileceği hasta sayısı ve medikal turizmi kapsamında tahmini maliyet durumu incelendiğinde, en yüksek hasta bakım kapasitesine 8.000.000 hasta bakımı ile Hindistan sahiptir. Bununla birlikte diğer ülkelerde hasta bakımına ilişkin kapasite hemen hemen birbirine yakındır.

Tablo 7. Ülkelerin Sağlık Kurumunda Hasta Sayısı ve Maliyetleri

Ülke	Bir Yılda Bakım Sağlayabileceği Hasta Sayısı	Medikal Turizm Kapsamında Tahmini Maliyet (Dolar)
Hindistan	8.000.000	350.000
Malezya	7.500.000	720.000
Tayland	7.500.000	750.000
Singapur	7.700.000	450.000
Türkiye	7.500.000	400.000

Kaynak: Deniz 2016:71

Sağlık turizmi kapsamında tahmini maliyet incelendiğinde değerler birbirine yakın olmakla birlikte Tayland 750.000 Dolar ile en yüksek maliyete katlanan ülkedir. Bu Tayland'a medikal turizm kapsamında başvuran hasta sayısının oldukça fazla olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Son zamanlarda ehemmiyeti giderek artan medikal turizm, Türkiye'nin turizm ve sağlık sektöründe olumlu gelişmeleri sağlayacağı düşünüldüğünden oldukça önemlidir. Medikal turizm alanında hem sağlık, hem de turizm sektöründe çalışan şirketlerin, hastanelerin, ilgili bakanlıkların dikkatinin çekilebilmesi için hazırlanan bu çalışmada Türkiye'deki mevcut durum hakkında bilgi sahibi olunmaya çalışılmış ve rakip ülke uygulamaları incelenmiştir.

Araştırma sonucuna göre Hindistan diğer ülkelere göre ciddi oranda fiyat avantajı sağlamaktadır. Bu durum medikal turizmcileri adına bir tercih nedeni olarak görülebilir. Türkiye'de ise fiyatlar ortalama fiyatların altındadır. Bu durum Türkiye'ye fiyat avantajı sağlamaktadır.

Tayland'da gelir en fazla Türkiye'de ise gelir en düşükler arasında yer almaktadır. Ayrıca Türkiye'de göz ameliyatları diğer ülkelere göre daha fazla tercih edilmektedir.

Türkiye'de özel hastanelerinin önemli bir kısmının sağlık hizmetleri standartlarının uluslararası kurumlar tarafından onaylandığı ifade edilmektedir. JCI tarafından akredite edilmiş özel hastane sayıları bunun göstergesidir. Akreditasyon edilmiş kurumlar açısından değerlendirildiğinde Türkiye avantajlı bir konumdadır. Tayland'dan sonra 45 akredite edilmiş kuruluş sayısı ile ikinci sırada yer almaktadır.

Medikal turizmi ve turist sağlığı konularında yapılacak yeni bilimsel araştırmaların ve edinilen bulguların sektörün yönetici ve yatırımcıları ile paylaşılması hem ülkemiz açısından hem de diğer ülkeler ile rekabet edebilme açısından medikal turizminin gelişimini destekleyecektir.

Birçok ülkede medikal turizm ile ilgili akademik düzeyde çalışmalar bulunmakla birlikte, Türkiye'de bu alanda yapılan çalışmalar ile ilgili yeteri kadar bilgi sahibi olunmadığı, Türkiye'nin medikal turizm pastasından yeterli payı alamadığı lakin gerekli tedbirlerin hassasiyetle alınarak Hindistan, Tayland, Singapur ve Malezya gibi ülkelerin önüne geçerek bir marka haline dönüştürülmesinin mümkün olduğu düşünülmektedir.

Bu alanda dünya ölçeğinde rekabet üstünlüğü elde etmek ve sürdürülebilmek için konjonktürel veya doğaçlama çözümler yerine uzun vadeli "vizyoner rekabetçi stratejiler" çerçevesinde bilinçli ve planlı yaklaşımlara gerek duyulmaktadır. Yarattığı yüksek katma değer nedeniyle, medikal turizmi gelişmiş ülkelerin büyük yatırımlar yaptıkları ve dolayısıyla rekabetin her geçen gün arttığı bir sektör haline gelmektedir.

Yapılan çalışma kapsamında öneriler şu şekildedir:

- Sağlık Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında işbirliğine gidilerek medikal turizm öncelikli politikaları geliştirilmeli, Türkiye'nin her bölgesi medikal turizm, sağlık turizmi, SPA ve Wellness, ileri yaş turizmi, engelli turizmi, vb. branşlardan en az biri ile markalaşmalıdır.
- Analizi yapılan ülkelere baktığımızda, her birinin değişik açılardan üstünlükleri olduğu gibi, olumsuz yanları, riskleri de bulunmaktadır. Gelişen dünyada olumsuz durumları olumlu yöne çevirip uygulayan ülkeler kendilerini daha çok geliştirmişlerdir. Bu durumda da diğer ülkeler için sektörle ilgili tehdit niteliği taşımaktadırlar.
- Medikal turizm konusunda ülkedeki bütün sağlık kuruluşları için ortak bir rehber hazırlanmalı, markalaştırılmalıdır.
- Türkiye'de sağlık turizminin gelişmesi ve diğer ülkeler ile rekabet edilebilecek bir yapıya kavuşması için uluslararası tanıtım ve pazarlama çalışmalarına önem verilmeli, bu çalışmalar devlet tarafından desteklenmelidir.
- Sağlık turizminin geliştirilmesi için sektörler arası işbirliğinin sağlanması gerekmektedir.
- Turizm Bakanlığı, dış temsilciliklerde hedef olarak seçilecek ülkelerde medikal turizm ile ilgili şube kurmalı ve çalışmalarına başlamalıdır.
- Medikal turizm alanında çalışmalarını sürdüren kamu veya özel işletmelerin istatistiksel verilerini düzenli ve ayrıntılı bir şekilde tutulması sağlanmalıdır.
- Sağlık kuruluşlarının medya araçlarından faydalanılarak gerekli tanıtımlarının yapılması medikal turizmin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Akdu, A. S. (2009). Sağlık Turizmi Kapsamında Medikal Turizm Ve Türkiye'deki Uygulamalar Üzerine Bir Araştırma; İstanbul ve Ankara Örneği, (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aydın, D., Aktepe, C., Şahbaz, R. P. ve Arslan, S. "Türkiye'de Medikal Turizmin Geleceği", Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi ile Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sağlık Turizmi Koordinatörlüğü Ortak Raporu, Ankara, 2011.

Aydın, G. ve Aydın, K. B. (2015). Dünyada ve Türkiye'de sağlık turizmi pazarlama uygulamaları ve karşılaştırılmalı durum analizi, *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 16: 1-21.

Barca, M., Akdeve, E. ve Balay, G. İ. (2013). Türkiye sağlık turizm sektörünün analizi ve strateji önerileri, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(3): 64-92.

Connell, J. (2006). Medical tourism: sea, sun, sand and surgery, *Tourism Management*, 27(6): 1093-1100.

Deniz, M. (2016). Türkiye Sağlık Turizmi ve Seçilmiş Ülkelerle Karşılaştırılması, (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*), Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Diñer, Z. M., Çiftçi, A. M. ve Karayılan, E. (2016). Gelişmekte olan ülkelerde medikal turizm: Türkiye'nin Tayland, Malezya ve Hindistan'a göre potansiyelinin değerlendirilmesi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1: 34-60.

Doğan, O. (2014). Antalya Medikal Turizm Kümesi'nin Tanımlanması ve Ağ Yapılarının İncelenmesi, (*Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Doshi, D. R. (2008). Health tourism: an exploratory study on motivation, satisfaction and consumption behaviour of health tourism in Malaysian private hospital, (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*), University of Malaya: Bachelor of Biomedical Engineering, Kuala Lumpur.

Edinsel, S., Adıgüzel, O. (2014). Türkiye'nin sağlık turizmi açısından son beş yıldaki dünya ülkeleri içindeki konumu ve gelişmeleri, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2): 167-190.

Gonzales, A., Brenzel, L. ve Sancho, J. (2001). Health tourism and related services: Caribbean development and international trade.

Harahsheh, S.S. (2002). Curative Tourism in Jordan an Potential Development, (*Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*), Bournemouth University, Thesis for the fulfillment of Main European Tourism Management, United Kingdom.

Heung, V.C., Küçükusta, D., Song, H. (2011). Medical tourism development in Hong Kong: an assessment of the barriers, *Tourism Management*, 32: 995-1005.

İçöz, O. (2009). Sağlık turizmi kapsamında medikal (tıbbi) turizm ve Türkiye'nin olanakları, *İzmir Yaşar Üniversitesi Yayınları*, 4(14): 2261.

Jais, A.S. (2017), The healthcare tourism: feasibility and future outlook for Malaysia, *Global Tourism Conference*, 19-22 Temmuz 2017, Kuala Terengganu, Malaysia.

Kaya, S., Yıldırım, H. H., Karsavuran, S. ve Özer, Ö., "Türkiye Medikal Turizm Değerlendirme Raporu", T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı, Ankara, 2013.

Khairunnisaa, C., Hatta, M. (2017). The development of health tourism industries in Malaysia, *Social Sciences and Economics*, 4(1): 2356 – 2536.

Kim, Y. H., Boo, C., Demirer, İ. ve Kim, M. (2011). A case study of health tourism in the jeju province, *South Korea, Florida International University Review*, 29(1): 64-85.

Kiremit A. Ş. (2008). Turizmin Gelişiminde Bir Alternatif Olarak Medikal Turizm: Bir Sağlık Kuruluşunda Araştırma, (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Leng, C. H. (2007). Medical tourism in Malaysia: International movement of healthcare consumers and the commodification of healthcare, *Asia Research Institute, Working Paper Series*, 83: 1-32.

Moloğlu, V. (2015). Yükselen bir değer olan medikal turizmin; Türkiye ekonomisine katkısı, *International Conference on Eurasian Economies*, Eylül 2015, Kazan, Tataristan.

Musa, G., Thirumoorthi, T. ve Doshi, D. (2012). Travel behaviour among inbound medical tourists in Kuala Lumpur, *Current Issues in Tourism*, 15(6): 525-543.

Muzaffar, F. ve Hussain, I. (2007). Medical tourism: are we ready to take the challenge? *Journal of Pakistan Association of Dermatologists*, 17: 215-218.

Noree, T., Hanefeld, J. ve Simith, R. (2016). Medical tourism in Thailand: a cross-sectional study, *Bulletin of the World Health Organization*, 94(1): 30–36.

Ranjan, A., Lath, R. ve Sidhu, H. S. (2017) The advent and growth of medical tourism in India with reference to Neurosurgery, *Congress of Neurological Surgeons* Spring 7-11 Ekim 2017, Boston, ABD.

Rerkrujipimol, J., Assenov, I. (2011). Marketing strategies for promoting medical tourism in Thailand, *Journal of Tourism, Hospitality & Culinary Arts*, 3(2): 95-105.

Sharma, N., Jain A. K., Gupta, P. K. ve Sharma, D. S. (2017). Review of adoption of disruptive innovative practices in medical tourism in India, *Asian Journal of Pharmaceutical Research and Health Care*, 9(3): 112-123.

Stolley, K., Watson S. (2012). *Medical Tourism*. California: ABC-CLIO.

T.C. Sağlık Bakanlığı, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2012). *Sağlık Turizmi El Kitabı*. Ankara: BMS Matbaacılık.

Whittaker, A. (2008). Pleasure and pain: medical travel in Asia, global public health, *An International Journal for Research, Policy and Practice*, 3(3): 271-290.

Yalçın, P. (2006). Türkiye’de Sağlık Turizminde Altyapı Oluşturulma Gereği ve Sağlık Kurumlarına Yönelik Bir Araştırma, (*Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yırık, Ş. (2014), Sağlık Turizmi Üzerine Antalya Destinasyonunda Bir Araştırma, (*Yayımlanmış Doktora Tezi*), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Yiğit, V. (2016). Kamu hastanelerinde medikal turizminin gelişimini etkileyen faktörler, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(15): 107-119.

Zain, N. A. Md., Zahari, M. S. M, Hanafiah, M. H. ve Zulkifly M. I. (2017). Medical tourism: tourist information sources, satisfaction and post behavioral, *Journal of Tourism, Hospitality and Culinary Arts*, 9(2): 23-34.

İNTERNET KAYNAKLARI

JCI,<https://www.jointcommissioninternational.org/about-jci/jci-accredited-organizations/?c=Turkey>, (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

<https://www.health-tourism.com/medical-tourism-singapore>, (Erişim Tarihi: 3.11.2017).

<http://www.indiaprofile.com/medical-tourism/cost-comparison.html>, (Erişim Tarihi: 3.11.2017).

<http://www.medicalbuyer.co.in/images/reports/20170724-Medical-Tourism-Does-India-Have-an-Advantage-Report.pdf>, (Erişim Tarihi: 5.11.2017).